

պացի հսկայ բանաստեղծների կողքին դուրս են գալիս ճիշտ-
գային լեզուով երգող գաճաճ ղեկագնացներ, այդ դեռ չէ նշա-
նակում, որ մենք էլ պէտք է խեղկատակների բոֆոմներով
զարդարուած տարօրինակ զգեստներ հագցնենք բանաստեղծու-
թիւններով աղքատ մեր լեզուին. այդ դեռ չէ նշանակում, որ
մենք էլ, դեռ չը կարողանալով չնորքով արտայայտել մեր ամե-
նապարզ զգացմունքները, չը կարողանալով բանաստեղծօրէն
նկարագրել բնութիւնը, պէտք է սաւառներ ղեկագնացների
գրառանցական աշխարհներում: Ամեն քայլափոխում արուեստա-
կանութիւններ մտցնելով, ինչպէս, օրինակ, «Վերջալոյսի», «Կէս
գիշերի», «Հաննայի» և դրանց նման գրուածքների մէջ, պ. Չա-
րըզը տաժանելի է դարձնում իր ոտանաւորների ընթերցանու-
թիւնը: Այդ կտորները կարդալով, մարդ էլի փառք է տալիս
նրա «Հայրենի փնջիկին», կամ «Շողու ցօղին», որովհետեւ դրան-
ցից մէկում նկարագրուած են գաղթական հայերի տառապանք-
ները, թշուառ մայրերի արտասուքը, որեւրի տանջանքները,
իսկ միւսում՝ զարնան գեղեցկութիւնները, թէև դրանցից
ուշ մէկը այնպէս չէ գրած, որ խոր տպաւորութիւն թողնի,
տրամադրութիւն առաջացնի և ժողովրդականութիւն ստանայ՝
երաժշտականութիւնից և պլաստիկականութիւնից զուրկ լինե-
լու պատճառով, բայց գոնէ չեն նկատուում «երկնքից վեր» և «ան-
հունութիւնից անդին» թռչելու ջանքեր...

Սակայն... ճաշակի բան է. դուցէ մի ուրիշը գտնէ խոր
զգացմունք այսպիսի «բանաստեղծութեան» մէջ.

Ես դալկութիւն սիրեցի.

Ալ վարդի տեղ ես նրան

Ճակտիս պըսակ ընտրեցի.

Ես դալկութիւն սիրեցի.

Խոր տանջանքի այդ շողով

Սիրտս ու հոգիս լեցուցի.

Ես դալկութիւն սիրեցի

Դալկութիւն (դեղնութիւն) սիրելը հիւանդոտ ճաշակի ար-
դիւնք է...

Լ. Ս.

5) Г. М. ТУМАНОВЪ. Характеристики и воспоминания. Тифлисъ, 1901.
Цѣна 50 коп.

Դամբանական և յօբերեանական ճառերում ընդունուած չէ
խօսել գործիչի բացասական կողմերի մասին, ուստի հատկանա-
ւի է որ այս գրքույկում, որի մէջ ամփոփուած են Կովկասի դա-

նազան գործիչների մահուան կամ յօքելեանի առիթով Գ. Թու-
մանովի գրած լրագրական թուղթիկ բնորոշումները, դուրս են
բերուած կինսագրողների գլխաւորապէս գրական կողմերը:

«Ես կարծում եմ, ասում է հեղինակը, որ այդ ուրու-
գէները կը լինեն որոշ հակակշիռ պամֆլետների այն առատու-
թեան, որ գրում են մեզ մօտ ամեն մի փոքր ի շատէ աչքի
բնկնող հասարակական գործիչի մասին: Այդպիսի գործիչներ
մենք քիչ ունենք և նրանց գործունէութեան արդիւնքը մեծ չէ,
չնորհիւ ոչ միշտ բարեյաջող պայմանների, որոց մէջ վիճակուած
է նրանց գործել: Ես ցանկանում էի ընդգծել գործիչների ար-
ժանիքները և այդպիսով ժողովրդականացնել այն բոլոր բարին,
ինչ որ աշողունեց դրանց կատարել իրանց դժուար ճանապարհի
վրայ»:

Այդպիսով այս գրքոյկի ընթերցանութիւնը վերականգնա-
նայնում է ընթերցողի յիշողութեան մէջ մեր մօտ անցեալի
ծանօթ գէմբերը, որոնց մարդկային բնութեան յատուկ պակասու-
թիւնները արդէն մոռացուած են, մինչդեռ բարի գործերը մնա-
ցել են: Գ. Արծրունին, Գ. Ջանչեանը, Գ. Տէր-Ստեփանովը, Պ.
Իզմայլովը միացած Ծերեթելիի, Էրիստովի, Կազբէլի, Բարաթա-
շվիլիի և այլ վրացի գործիչների հետ, կարծես ասում լինէին.
«միգնից իւրաքանչիւրը գործելով թէ իր ցեղակիցների և թէ
ընդհանուր հասարակական կեանքում, մեր ոյժերի չափ նպաս-
տում էինք մեր ընդհանուր հայրենիքի առաջադիմութեան»:

Այդ գրքոյկը թերթելիս պէտք է ցաւենք, որ թուրք ինտե-
լիգենցիան դեռ ևս մինչև այսօր չէ կարողացել իր միջից հանել
հասարակական շահերին նուիրուած ինտելիգենտ ոյժեր: Գրքոյ-
կի մէջ մի քանի էջեր են նուիրուած նաև Լերմօնտովին, մի
քանի տողեր Գրիբօեդովին, Պուշկինին և ուս այն գրողներին,
որոնք զբաղուել են Կովկասով: Ութը տարուան ընթացքում
(1892—1900) «НОВ. ОБОЗР.» թերթում ցիրուցան լոյս տեսած
համառօտ կենսագրական այս ակնարկները այժմ մի գրքոյկի
մէջ ամփոփելով հեղինակը, կարելի է ասել, մեր Կովկասեան
աղքատիկ հասարակական բուրաստանի անթառամ ծաղիկների մի
փունջ է կապել և այդպիսով միջոց է տուել ընթերցողին համե-
մատել իւրաքանչիւր գրական ծաղիկ ինքնորոյն գեղեցկութիւնը:

Լ. Ս.

6) ՍՄԲԱՏ ՇԱՀԱԶԻՋԵԱՆ. «Թիւղութիւններ Վարդանանց օտնի
առիթով»: Մոսկուա, 1901, 66 էրես, գինը 75 կոպէկ:

Հինգերորդ դարը մեր ամբողջ պատմութեան մէջ միակ
փայլուն կէտն է, որի վրայ բնեռուած է եղել մի չափք սերունդ-